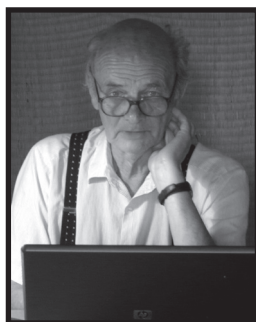

Perszonália

Fogarassy Miklós (1939–2013) halálára

„Volt emberek.

Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.

Nem téve semmit, nem akarva semmit,
hatnak tovább.”

(Kosztolányi Dezső: Halottak)

Fogarassy Miklós független szellem volt, köztiségek nélküli ember. Önmeghatározása szerint *“könyvtáros, irodalmár, műkritikus.”*¹ Olyan ismeret- és tudásmezőkön kóborolt, amelyek átfogták a könyvtárügyet, az irodalmat, a művészetet, és általában mindent, amivel az ember küszködik, ami hol szebbé, hol nehezebbé teszi az életét. Fogarassy Miklóstól búcsúzva, ezek közül most a könyvtárosra emlékezem.

18 évig voltam a kollégája. Érdekes, igen jó szellemiségű közegben ismertem meg, amikor 1978-ban a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) hálózatfejlesztési osztályára kerültem, amelynek Miklós is munkatársa volt. Az intézmény igazgatója akkor Papp István volt, Szente Ferenc pedig az osztályt vezette. Az osztályon öröm volt együtt lenni, együtt dolgozni a

többiekkel, és mindig lehetett valamit tanulni a másiktól. A munkatársak közötti viszonyt elsősorban nem a főnök–beosztotti viszony, nem a hivatali hierarchia, hanem az egyes ember szellemi kapacitása, tudása, ismerete, integritása határozta meg. Fontos volt, hogy ki mit gondolt az aktuális politikai rendszerről és általában a hatalomról. Nem nagyon lehetett érdemi tagja ennek a társaságnak, akinek ezekről a dolgokról nem volt határozott, mégpedig elutasító véleménye. Persze, mindez – az osztály keretei között – nem ment túl az értelmiség mindenkori ellenzéki magatartásán. A reggeli és déli kávézásokkor – gyakran kiegészülve más osztályon dolgozó kollégákkal is – az állandóan előkerülő szakmai kérdések mellett megbeszéltük a politikai történéseket, az aktuális színházi előadásokat,

az izgalmas új filmeket és könyveket, és még az irodalmi pletykákat is. Miklós, *Lakatos András* és *Sz. Nagy Lajos* széles körű szakmai és irodalmi tájékozottsága, és egy-egy téma kapcsán előadott mélyreható elemzéseik, mai napig nem múló élményeim közé tartoznak.

Beszélgéseink előterében persze elsősorban a könyvtárügy, szakmánk egy-egy éppen aktuális, fontos kérdése állt. Csodálattal figyeltem, ahogy az osztály régebb óta ott dolgozó munkatársai (*Bereczky Éva, Károlyi Ágnes, Urbán László*, a már említett *Lakatos András, Sz. Nagy Lajos* és persze a többiek) szinte minden könyvtári területet, minden könyvtártípust és minden könyvtárost (aki letett már valamit az asztalra) jól ismertek. Aztán magam is megtapasztalhattam, mennyi haszna volt a hálózatfejlesztési osztály munkáját meghatározó sok-sok kiszállásnak. Miklós élen járt a szakmai utazásokban és az onnan hozott tudás hasznosításában. Egy-egy kiszállása után vagy a többiek beszámolóit hallgatva, a látottakat, hallottakat, tapasztalatokat elemezve, azonnal megpróbálta felvázolni a megoldási lehetőségeket. Számos későbbi tanulmányának ezek a szóbeli közlések, közös meditálások voltak a kiindulópontjai.

Fogarassy Miklós 1968-tól egészen 2002-ig, nyugdíjba vonulásáig – egy rövid esztergomi könyvtárigazgatói intervallumtól eltekintve – volt a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tudományos munkatársa, majd főmunkatársa, tudományos kutatója. Nem hiszem, hogy jobban le lehetne írni munkájának sokszínűségét és milyenségét, mint néhány olyan terület megnevezésével, amelyekkel kiemelten foglalkozott, és amelyekről publikációi maradtak fenn.

A könyvtárügy általános helyzetét tárgyaló írásaiban, tanulmányaiban, előadásaiban, de az általa írt, szerkesztett módszertani összeállításokban, állásfoglalásokban is ezekről adott számot; azt az ívet vázolta föl, amely a gondolatoktól a cselekvő megvalósításig terjedt: a hasznosítható külföldi példákat, a hazai helyzetet és a jobbítást lehetővé tevő megoldások sorát.

Most a legfontosabb témákat éppen csak érintve és a teljesség igénye nélkül villantjuk fel, mi mindennel foglalkozott Miklós: amikor még az

Új Könyvek című állománygyarapítási tanácsadó szerkesztője volt, a szerkesztés mellett sikerrel tanulmányozta a könyvtárak helyismereti tevékenységét² és a regionális sajtóbibliográfiák ügyét,³ és fontosnak tartotta a területi könyvtárak kialakításának és együttműködésük lehetőségeinek megteremtését.⁴ Foglalkozott a köz- (akkori terminológia szerint közművelődési) könyvtárak⁵ és a tudományos és felsőoktatási könyvtárak állományalakításának kérdéseivel,⁶ olvasásszociológiával,⁷ a kötelepéldány-szolgáltatást megkönnyítendő a nemzeti dokumentumtermés alapkönyvtárainak kötelepéldány jogú könyvtáraival,⁸ a felsőoktatási könyvtárak fejlesztésének kérdéseivel⁹ és majd egy évtizeden át a gyermekkönyvtárakkal. Ez utóbbival kapcsolatban olyan sokféle és annyi írása jelent meg, hogy legfeljebb egy külön bibliográfia terjedelme bírná el a fősorolásukat. A rendszerváltás után a gyermekkönyvtári munka mellett a külföldi ajándékkönyvek – elsősorban a Mellon alapítványtól kapott amerikai könyvek – elosztása¹⁰ és általában a könyvtárakat is támogató külföldi alapítványi fejlesztésekkel kapcsolatos feladatok végzése is a tennivalói közé tartozott.

Mivel valamennyi kérdéshez egyetlen kutató sem érhet teljes mélységeiben, ezért Miklós egy-egy speciális területen a gyakorlatot is jól ismerő szakemberekkel dolgozott együtt. Így tett többek között, amikor az egyetemi könyvtárak szakmai fejlesztésének kidolgozására került sor, amelyet *Mader Bélával* és *Fényes Miklóssal* szerkesztett irányelvtervezetté, vagy amikor a helyismerettel foglalkozott *Vajda Kornéllal*, illetve az olvasásszociológia terén *Kamarás Istvánnal* együtt.

Az írások jelentős része a hetvenes, nyolcvanas kilencvenes években a maitól eltérő politikai, gazdasági, társadalmi közegben, más információs, kommunikációs technológiai környezetben, más könyvtár-technológiai körülmények között született. Mégis *kivétel nélkül mind-egyikből tanulhatunk*, ami az igényességet, a kor nemzetközi színvonalát legalábbis elérő, ha nem éppen meghaladó felkészültséget, és a téma szép magyar mondatokkal való kifejtését illeti: írásait most is érdemes elővenni. A már

említett felsőoktatási vagy a múzeumi könyvtárakkal foglalkozó tanulmányában¹¹ olyan alapvetéseket fogalmaz meg még az információs és kommunikációs technológia betörése és sok mindent meghatározó fejlődése előtt, amelyek ma is irányadóak lehetnek. Forgatjuk-e őket, vagy újra ki akarjuk találni a már végiggondolt gondolatokat?

Utolsó közös munkánkat – amikor már nem „osztálytársaként”, hanem a minisztérium könyvtári osztályán dolgozva kértem fel tagnak a megalakítandó ODR-munkacsoportba – találkozásaink és telefonbeszélgetéseink alkalmából (utoljára még idén tavasszal) is szívesen emlegette. A munkacsoportnak az volt a feladata, hogy külföldi példák nyomán, de a mi sajátosságainkat figyelembe véve, kitalálja és megalkossa a hazai dokumentum-ellátás rendszerét. Miklóst nemcsak addigi tevékenysége, hanem önmaga miatt is hívtam, okosságára, kreativitására, invenziózus alkatára és széles ismereteire szükség volt a bizottságban. Későbbi beszélgetéseinkkor gyakran utalt az eredményes együttműködés egyfajta közös, cinkos örömeire, hogy „képzeld Judit, kértem a könyvtárból az ODR-en keresztül könyvet, és már elküldték”. Örömteli és jó dolog volt, hogy egy közös elképzelésünk megvalósult. Ezen mindig összenevettünk.

Méltó és illő, hogy a saját szavaival búcsúzzam tőle. Vermeer-kötetének záró gondolata róla is szól, és nekünk is példát ad:

„Ebben a világban sokféle dolgunk van, itt az ember gyerekeket nevel, temet, itt dolgozni kell, szépen, rendesen, és amikor eljön az ideje – letevé az ecsetet, mások gondjaira hagyva a hátramaradókat – el kell tőle búcsúzni. Amit megteremtettünk, ha jó, tán fennmarad...”¹²

Skaliczki Judit

Jegyzetek

1. www.napkut.hu/naput_2009/2008_10/091/htm [2013. augusztus. 30.]
2. A helyismereti kutatás kézikönyve. Kiadványtervezet. Budapest, KMK. 1972. 13 p.
3. A regionális sajtóbibliográfiák kiadásának néhány kérdése / Fogarassy Miklós In: Sajtóbibliográfiák és sajtórepertóriumok szerkesztése, a hírlapok feltárása : Helyismereti tanácskozások / [közr. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ ; [összeállította és szerkesztette Vajda Kornél]. – Budapest : NPI, 1976. p. 26–28.
4. A könyvtárak területi (regionális) együttműködése. Helyzetkép, fejlesztési javaslat. Budapest. OSZK KMK, 1981. 18, 4 p. Gépírat.
5. A közművelődési könyvtárak állományalakításával kapcsolatos kutatási feladatok / Fogarassy Miklós In: Könyvtári kutatások : Tanulmányok a könyvtári kutatások fejlesztésének koncepciójához és távlati programjához / [írta Havasi Zoltán ... et al.] ; szerkesztette Havasi Zoltán. – Budapest : NPI, 1978. p. 185–191.
6. Állományalakulási trendek a felsőoktatási és szakkönyvtárakban / Fogarassy Miklós In: Árak és könyvtárak : Tanulmányok a dokumentum áremelkedésnek a könyvtárak állománygyarapítására gyakorolt hatásáról / [szerk. Mándy Gábor] / [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. – [Bp.] : OSZK KMK, [1985]. p. 133–144.
7. Olvasók a labirintusban: Egy Örkény-novella értelmezései / Fogarassy Miklós, Kamarás István
In: Az olvasás anatómiája: Szociológiai tanulmányok / [szerk. Hajdú Ráfi Gábor, Kamarás István]. – Bp. Gondolat, 1982. p. 415–450.
8. Könyvtári kalauz: Közhasznú tudnivalók a nemzeti dokumentumtermés alapkönyvtáiról : Kötelezpéldány jogú könyvtárak / [szerk. Fogarassy Miklós]. - Bp. : OSZK KMK, 1985. 39 p.
9. Szakmai irányelvek az egyetemi könyvtárak fejlesztéséhez. Tervezet + Mellékletek „Az egyetemi könyvtárak távlati fejlesztési irányelveihez”. Az OSZK KMK és az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanács által kiküldött munkabizottságok tanulmányai ... alapján szerk. és összeáll. Fényes Miklós, Fogarassy Miklós, Mader Béla. Budapest, 1981. 2 db, 33 lev. 20 p.
10. Fogarassy Miklós: Amerikai alapítványok: magyar könyvtárak = Tudományos és Műszaki Tájékoztató, 9. évf. 1992. 6. sz. 279–280. p.
11. A múzeumi könyvtárak fejlesztésének irányelvtervezete / Fogarassy Miklós. + A múzeumi könyvtárak részvétele a társadalomtudományi információs rendszerben / Károlyi Ágnes. – Budapest: s.n. 1975. 8, 4 p. Sokszt.
12. Fogarassy Miklós: Vermeer: A festőművészet, Bp. 1987. 130. p. és Fogarassy Miklós: Vermeer. Két esszé. Bp: Orpheusz Kiadó, 2009. 188 p.